

**МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РК
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. Л.Н. ГУМИЛЕВА
ФАКУЛЬТЕТ СОЦИАЛЬНЫХ НАУК
КАФЕДРА ПЕДАГОГИКИ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГИИ**

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

**Международного научно-методического семинара:
«АНАЛИЗ УЧЕБНЫХ ПРОГРАММ В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ «ЗЕЛЕННЫХ»
УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ»**

**В рамках проекта ИРН АР14869631 «Модель «зеленая школа – зеленый колледж
- зеленый университет» как система развития экологизации образования»**

**28 ОКТЯБРЯ 2022 Г.
АСТАНА, РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН**

МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
НАО «ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. Л.Н. ГУМИЛЕВА»
ФАКУЛЬТЕТ СОЦИАЛЬНЫХ НАУК
КАФЕДРА ПЕДАГОГИКИ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГИИ

МОСКОВСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. М.В. ЛОМОНОСОВА
ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

ОБЩЕСТВЕННЫЙ СОВЕТ БАЗОВОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ПО ЭКОЛОГИЧЕСКОМУ
ОБРАЗОВАНИЮ СТРАН СНГ

КЫЗЫЛОРДИНСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ КОРКЫТ АТА

НЕПРАВИТЕЛЬСТВЕННЫЙ ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ ФОНД ИМЕНИ В.И. ВЕРНАДСКОГО

ШКОЛА-ЛИЦЕЙ N101 ИМ.А. МУСЛИМОВА «ЗЕЛЕНАЯ ШКОЛА»,
(Г.КЫЗЫЛОРДА. РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН)

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

Международного научно-методического семинара:
«АНАЛИЗ УЧЕБНЫХ ПРОГРАММ В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ «ЗЕЛЕННЫХ»
УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ»

28 октября

г. Астана – 2022

УДК 378(08)
ББК 74.48я431
А 64

*Выполнено в рамках научного проекта ИРН АР14869631
«Модель «зеленая школа – зеленый колледж –
зеленый университет» как система развития экологизации образования»*

Рецензенты:

Менлибекова Гультбахыт Жолдасбековна – доктор педагогических наук, профессор ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, г. Астана, Казахстан

Молдабекова Сандугаш Каирхановна – PhD, ассоциированный профессор кафедры педагогики и психологии Кокшетауского университета им. Ш.Уалиханова, г. Кокшетау, Казахстан

Главный редактор:

Длимбетова Гайни Карекеевна

д.п.н., профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилёва,
г.Астана, Казахстан

Редакционная коллегия:

Булатбаева К.Н., д.п.н., профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилёва, г. Астана, Казахстан;

Саипов А.А., д.п.н., профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилёва, г. Астана, Казахстан;

Курманбаев Р.Х., к.б.н., профессор Кызылординского университета имени Коркыт Ата, г. Кызылорда, Казахстан;

Абенова С.У., PhD, старший преподаватель кафедры педагогики Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилёва, г. Астана, Казахстан;

Дукомбайев А.Т., магистр гуманитарных наук, магистр истории Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилёва, г. Астана, Казахстан;

Әкіміш Д.Е., магистр педагогических наук Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилёва, г. Астана, Казахстан.

Технический редактор – Табаран Д.А., магистрант Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилёва, г. Астана, Казахстан.

А 64 «Анализ учебных программ в контексте развития «зеленых» учебных заведений»: Сборник матер. Межд. науч.-метод. семин. /– Астана, 28 октября, 2022 г. – Астана: типография ИП «Булатов А.Ж.», 2022. - 278 с.

ISBN 978-601-337-781-0

Настоящий сборник составлен по материалам международного научно-методического семинара «Анализ учебных программ в контексте развития «зеленых» учебных заведений», состоявшегося 28 октября 2022 года в ЕНУ имени Л.Н. Гумилева (г. Астана).

Материалы семинара предназначены для ученых, педагогов-предметников высших, средних учебных заведений, магистрантов, докторантов PhD и аспирантов, международных экспертов, представителей общественных организаций.

Материалы публикуются в авторской редакции, и редколлегия не несёт ответственности за содержание авторских материалов.

УДК 378(08)
ББК 74.48я431

ISBN 978-601-337-781-0

© ЕНУ им.Л.Н.Гумилева, 2022

5. Смирнов С.В. Наука и образование для будущего: направления экологизации // Манускрипт. 2021. №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/nauka-i-obrazovanie-dlya-buduschego-napravleniya-ekologizatsii> (дата обращения: 19.09.2022).
6. Бозн У. Высшее образование в цифровую эпоху / пер. с англ. Д.Кралечкина; под науч. ред. А.Смирнова; нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – М.: Изд. дом высшей школы экономики, 2018. – 224 с.
7. Ваганова О.И., Попкова А.А., Степина Н.В., Максимова К.А. Цифровизация как ведущая тенденция развития современного образования // Балтийский гуманитарный журнал. 2020. №2 (31). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tsifrovizatsiya-kak-veduschaya-tendentsiya-razvitiya-sovremennogo-obrazovaniya> (дата обращения: 05.09.2022).
8. Навигатор по цифровому образованию / Аксель Кроммер, Мартин Линднер, Деян Михайлович, Йоран Муусс-Мерхольц, Филипп Вампфлер (при участии Лизы Розы и Катрин Пассиг). – Москва: Издательство АСТ, 2021. – 320 с.
9. Шестакова И.Г. Новая роль технологической составляющей в социальной реальности эпохи цифрового транзита // Вестник СПбГУ. Философия и конфликтология. 2022. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/novaya-rol-tehnologicheskoy-sostavlyayushey-v-sotsialnoy-realnosti-epochi-tsifrovogo-tranzita> (дата обращения: 28.09.2022).
10. Дзятковская Е.Н., Пустовалова В.В. Дидактическое обеспечение непрерывности экологической составляющей учебных предметов // Непрерывное образование: XXI век. 2019. №2 (26). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/didakticheskoe-obespechenie-nepreryvnosti-ekologicheskoy-sostavlyayushey-uchebnyh-predmetov> (дата обращения: 19.09.2022).
11. Селезнева О.В., Кузнецова Н.С. Когнитивная визуализация как способ активизации учебно-познавательной деятельности при работе с электронным учебником // Наука о человеке: гуманитарные исследования. 2020. Том 14. №4. С. 128-134.
12. Гришаева Ю. М. Информатизация и экологизация как объективные тенденции модернизации высшего образования // Социально-экологические технологии. 2013. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/informatizatsiya-i-ekologizatsiya-kak-obektivnye-tendentsii-modernizatsii-vysshego-obrazovaniya> (дата обращения: 19.09.2022).
13. Shibata T. Virtual reality in education: How schools use VR in classrooms // Advances in Intelligent Systems and Computing. 2019. Vol. 827. P. 423–425.
14. Zeer E.F. Transprofessionalism of the subjects of professional activity: Prolegomena, platform, formation // Journal of Engineering and Applied Sciences Volume. 2017. № 12. P. 9137–9143.
15. Кларин М.В. Инновационные модели обучения: исследование мирового опыта. Монография. – М.: Луч, 2016. – 640 с.

ӘОЖ 373.1

ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЭРГОНОМИКАНЫҢ ДАМУЫ

Длимбетова Гайни Карекеевна

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан
gainid@mail.ru

Фахрутдинова Гузалия Жевдятовна

Қазан Федералдық университеті, Қазан, Ресей
gdautova@mail.ru

Жумажанова Кульжанар Ихтайевна

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан
zhumazhanova.gi@mail.ru

Аңдатпа: Мақалада экологиялық білім берудегі педагогикалық эргономиканың даму тарихының мәселесі қарастырылған. Экологиялық білім беру мен эргономикалық орта арасындағы қазіргі қарым-қатынасты тереңдете алатын бұрынғы жинақталған тәжірибелер талданады.

Түйін сөздер: педагогикалық эргономика, эргономикалық орта, экологияландыру, білім беру ортасы.

Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауында: «Қазақстан өмірдің барлық салаларына түбегейлі өзгерістер әкелетін мүлдем жаңа дәуірге еніп отыр. Жаһандық тұрақсыздық пен көптеген жаңа сын-қатерлер жағдайында біз өз құндылықтарымызды нығайтып, болашақтың нақты бейнесін қалыптастыруымыз керек» деп айтқан [1]. Ғалымдардың, кәсіпорын басшыларының және мемлекет қайраткерлерінің мойындауы бойынша, ХХІ ғасыр еңбек, өнім, жұмыс және қызмет көрсету сапасы, қоршаған орта және жалпы өмір сапасы ғасыры болуға арналған. Бұл жағдайда сапаның басқа көріністеріне айтарлықтай әсер ете алатын қоршаған ортаның жағдайы шешуші болып табылады. Сондықтан оның бәсекеге қабілеттілігін арттыруға ықпал ететін білім беруді дамытудың негізгі аспектілерінің бірі табиғатқа және еңбекті ұйымдастыруға ұқыпты қарау болып табылады.

Эргономиканың ғылым ретінде дамуы ХХ ғасырдың ортасында басталды. Бірақ бұл ғылымның пайда болуының алғашқы бастауларын біз алғашқы қоғам дәуірінде, адам аң аулауға және өмір сүруге арналған құралдар жасаған кезде кездестіреміз. Уақыт өте келе адам бұл құралдарды пайдалану кезінде жайлы және ыңғайлы ету үшін құралдарды өзгертті.

ХІХ ғасырдың ортасында поляк ғалымы Войцех Ястшембовский алғаш рет табиғат ғылымының заңдылықтарына негізделген «Эргономика немесе еңбек туралы очерктер» атты еңбегін жариялады. Қазіргі эргономиканың дамуына американдық инженер, еңбек және менеджменттің ғылыми ұйымының негізін қалаушы Фредерик Тейлор үлкен үлес қосты. Ф. Тейлор жұмысшылардың еңбек міндеттерін қарапайым операцияларға бөлу қажеттілігін дәлелдеді. Жұмысшылардың еңбек функциялары азайтылып, қысқартылды, ал еңбек өнімділігі, керісінше, 1,5 есе өсті. Американдық психолог Джон Уотсон ынталандыру мен адамның кез-келген іс-әрекетке, соның ішінде оқытуға реакциясы арасындағы байланысты дәлелдеді. Бихевиоризм теориясына сәйкес - таным үдерісі адамның белгілі бір мінез-құлқына, оның шартты реакцияларының пайда болуына байланысты жүреді.

Енді біз педагогикалық ойлау мен білім беру ортасы арасындағы заманауи қатынастарды тереңдете алатын өткен тәжірибені қалпына келтіру үшін осы бейнелердің кейбірін қарастырамыз. Тарихқа тым алысқа бармас үшін, біз шолуды Ян Амос Коменскийден бастайық, оны көпшілік дидактиканың атасы деп санайды, ол мектептегі оқытудың прогрессивті деңгейлері мен оқу бағдарламаларының ерікті мазмұнына негізделген органикалық құрылымдалған білім беру жүйесін жасады. ХV ғасырдан бастап ХVІ ғасырға дейін ересек, бірақ міндетті түрде бір жастағы топтарға, оқушыларға арналған мектепте оқыту идеясы біртіндеп күшейе түсті және ұжымдық оқыту үшін қолайлы оқу бағдарламаларын әзірлеу қажеттілігі бірінші орынға шықты.

Чех ғалымы балаларға арналған оқу материалдарының маңыздылығын алғашқылардың бірі болып түсініп, көп тілді және түсіндірме иллюстрациялармен бірге оқылатын алғашқы оқулықтардың бірін жасады. Ол сондай-ақ оқыту тек теориялық түрде беріліп қоймай, тек сыныпта оқытылмауы керек деп есептеді. Әрине, сол кезеңде тек мектеп мақсаттары үшін, әсіресе Коменскийді ең көп алаңдатқан кедей отбасылардан шыққан балалар үшін ғимараттар салуды қамтамасыз ету тым қиын соқты.

Ол бұл тақырыпта салыстырмалы түрде аз жазғанымен және әдетте қол жетімді нәрсемен айналысқанымен, ол әлі де білім беру ортасына қатысты кейбір негізгі принциптерді айта кеткен: «Мектептің өзі ішкі және сыртқы жағынан жағымды орын және көзге тартымды болуы керек. Ішінде бөлме ашық және таза болуы керек, ал оның қабырғалары суреттермен боялған. Қабырғаларында атақты адамдардың портреттері, географиялық карталар, тарихи жоспарлар немесе басқа әшекейлер болуы керек. Сыртта серуендеуге және ойнауға ашық орын болуы, сонымен қатар оқушыларға анда-санда кіруге рұқсат етілетін бақша қосылуын, ағаштарды, гүлдер мен өсімдіктерді тамашалай алатын уақыт пен орындар кетектігін айта кетті. Егер осы шарттар орындалса, балалар мектепке әрдайым жаңа нәрсені көруге және естуге үміттенетін жәрмеңкелерге баратындай қуанышпен барады» [2].

Коменскийдің ойлары бүгінгі күндері де өте өзекті болып келеді, оның ішінде сұлулықты, өмір сүруге жарамдылықты және әл-ауқатты қамтамасыз ететін орта, білім беру

құндылығы бар таңдалған пәндерді көрсету, ішкі және сыртқы орта арасындағы байланыс, ойын мен жаттығудың маңыздылығына көп көңіл аударғаны мәлім.

Білім берудегі эргономикалық көзқарас тарихындағы тағы бір көрнекті тұлға Джузеппина Пиццигони, ол 1927 жылы қажетті қаржыландыруды жинаудағы кәсіпкерлік қабілетінің арқасында Беллони мен Вальверти инженерлік дуэтінің көмегімен өз мектебін сала алды.

Ғимарат әлі күнге дейін бар, оны ондаған жылдар бойы мындаған студенттер қолданған және ол Д. Пиццигонидің білім беру тәсілінің негізін нақты және нақты бейнелейді, өйткені оның өзіндік сипаттамасы бізге келіп жеткен: «Ғимаратта киім ауыстыратын бөлмелер, жақсы жабдықталған спорт залы, бұрғылауға арналған едені бар ашық кіреберіс, үлкен терезелермен жарықтандырылған кең сыныптар болуы керек» деп санаған [2]. Өте жарық, ішкі және сыртқы кеңістік арасындағы тұрақты қозғалыс, жақсы күтілген жиһаз, көлденең орналасқан кеңістік, үлкен топтық іс-шараларға арналған кеңістіктер, сыныпта (ауылшаруашылық, зертханалық, зерттеу) сабақтарың өткізуге арналған оқу бөлмелері. Бұл сипаттамалардың барлығы эргономикалық ортаны құрайды.

Осылайша, біз Д. Пиццигонидің негізгі теориялық және әдістемелік ұсыныстарынан пайдалы сабақ алуға болады, атап айтқанда:

- білім беру ортасының жобасың басынан бастап инженерлермен және сәулетшілермен бірлесіп жобалау;

- ғимараттың архитектурасына сәйкес келетін және оқытудың нақты мақсаттарын көрсететін ішкі декор мен жиһазды таңдау;

- жоғары функционалдығы мен навигациялық ыңғайлылығы арқасында ғимарат ішінде қозғалыс еркіндігін ынталандыру;

- мектеп пен сыртқы қоғам арасындағы кедергіні азайту және және бірқатар сыртқы са- рапшыларды мектепке шақыру арқылы оның жайлығын арттыру;

Бүгінгі таңда білім берудегі эргономикалық тұғыр тақырыбы ерекше өзекті болып келеді. Өркениетті нарыққа және демократиялық қоғамға көшу кезінде білім беруді дамыту үшін перспективті болып, білім беру үдерісіне қатысушылардың экологиялық қатынастарына ықпал ететін, физикалық және психикалық денсаулықты жақсартатын, интеллектуалдық-эмоционалдық фон құратын, шығармашылық қабілетті өзектендіруге оң әсер ететін, шабытпен, жасампаздықпен және шығармашылықпен қатар жүретін жағдайлардың жиынтығын түсінетін қолайлы орта құру арқылы ортаны ізгілендіру тұжырымдамасы болып табылады [3].

Эргономикалық ортаның болуын анықтайтын басым мазмұндық сипаттамалар ретінде: қолайлы психологиялық микроклимат, жұмысқа және оқуға қанағаттану, қарым-қатынас пен қарым-қатынас стилі, ұжым мүғалімдерінің шығармашылық қабілетті, білім беру үдерісінің барлық қатысушылары үшін құндылықтар.

Әлеуметтік ортаның эргономикасы экономикалық, психологиялық, кәсіби және тұрмыстық төрт блокты бөлуді ғана емес, сонымен бірге материалдық-тұрмыстық қауіпсіздікті, серіктестік ынтымақтастықты қамтамасыз ету жағдайында көрінеді. Өзін-өзі басқарудың тұрақты режимі тұлғаларды өзектендіруге, олардың қажеттіліктерін жүзеге асыруға оң әсер ете отырып, жайлы әлеуметтік ортада негіз болады.

Адамды қоршап тұрған жағдайлардың жиынтығы, егер білім беру үдерісіне қатысушылар түпнұсқа идеяларды ұсынуға ғана емес, сонымен қатар оларды қызметтің стандартты емес тәсілдерін қолдана отырып жүзеге асыруға дайын болса, түсіністікпен, шабытпен және шығармашылық қызметпен қатар жүретін жағымды эмоционалды фон жасайды. Достық микроклимат, өзара әрекеттесудің тұрақтылығы, ыңғайлы шығармашылық жағдайда іске асыру мүмкіндігі артады [4].

Жайлылық тұрғысынан психологиялық орта білім беру үдерісіне қатысушылардың эмпатиясымен, қолайлы психологиялық микроклиматпен, ұжымға жататындығына қанағаттанумен сипатталады, бұл өз кезегінде эмоционалды қосылудың жоғары дәрежесін, білім беру мекемесіндегі жағдай үшін жауапкершілікті қабылдауды қамтамасыз етеді. Ыңғайлы психологиялық орта құруға мүмкіндік беретін міндетті шарттар-әлеуметтік-психологиялық бірлікке қол жеткізу, қарым-қатынастардың тұрақтылығы және ситуациялық басқару стилі.

Білім беру үдерісінің барлық қатысушылары: ата-аналарды, мұғалімдерді, оқушыларды, әкімшілікті, психологиялық қызметті жайлы орта құру үдерісіне тарту олардың өзара іс-қимылын қамтамасыз етеді, ыңғайлы ынтымақтастық үшін жағдай жасайды.

Эргономикалық орта білім беру мекемесінде педагогикалық экология атмосферасын құрудың қажетті шарты болып табылады, оның көрсеткіштері шығармашылық даму, білім беру үдерісіне қатысушылардың барлығының қабілеттерін өзектендіру және іске асыру мүмкіндігі болып табылады.

Мақала Қазақстан Республикасының ғылым Комитеті және жоғары білім Министрлігі АР14869631 «Жасыл мектеп - жасыл колледж - жасыл университет» білім беруді экологияландыруды дамыту жүйесі ретінде» 2022-2024 жылдарға арналған гранттық қаржыландырудың ғылыми жобасын іске асыру шеңберінде дайындалған.

Әдебиет тізімі:

1. Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. (2021 жылғы 01 қыркүйектегі).
2. Мельников Г. П. Коменскийдің мұрасын зерттеу / Г. П. Мельников // Славянтану. - 2015. - № 4. – Б.3-13.
3. Дзятковская Е. Н., Длимбетова Г.К., Захлебный А. Н., Иванова Е. В., Мамченко А. А., Абенова С. У. Тұрақты даму мақсаттары және экологиялық-білім беру кеңістігін трансформациялаудың басымдықтары. // «Ақпараттық дәуірдегі білім беру кеңістігі - 2019» халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының материалдары. Мәскеу, 2019. –Б.172-191.
4. Длимбетова Г.К., Молдабекова С.К., Абенова С.У. Қазақстан Республикасының тұрақты дамуы мүддесінде білім беруді экологияландыру. // «2019 жылғы Сахаров оқулары: ХХІ ғасырдың экологиялық мәселелері» атты 19-шы Халықаралық ғылыми конференция материалдары. Минск, 2019. –Б.79-82.

ӘОЖ 502.3

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Әубәкір Гүлмира Сапарбекқызы, Крушева Айжан Ержанқызы

№72 мектеп-лицейі, BINOM SCHOOL «Орда» мектеп-лицейі, Астана, Қазақстан

Jan_ayagoz@mail.ru

Аңдатпа: Мақалада экологиялық білім берудің теориялық, тәжірибелік негіздері жан-жақты қарастырылып және бастауыш сынып оқушыларын оқып-үйренуге, оқуға, жазуға дағдыландыратын, қоршаған ортаның әсемдік әлемімен танысуға шақыратын «Экологиялық әліппе» оқулығының мазмұндық сипаты талданады.

Түйін сөздер: экология, мәдениет, экологиялық мәдениет, экологиялық білім, экологиялық әліппе.

Бастауыш сынып оқушыларының экологиялық идеяларының қалыптасуы экологиялық білім беру процесінде жүреді және онымен тығыз байланысты. Нәтижесінде, ең алдымен, "экологиялық білім" ұғымы нені қамтинын білу керек. Бұл тұжырымдаманың бірнеше анықтамалары бар. Олардың кейбірін қарастырайық.

Экологиялық білім мен тәрбие берудің теориясы мен практикасы мәселелері А.Я. Ясвин, С.Н. Глазычев, С.Д. Дерябо, С.В. Алекторов сияқты зерттеушілердің ізденістерінде шешімін тапқан.

Сонымен қоса, И.Н. Пономарева экологиялық білім экологиялық мәдениетті дамыту процесін ұйымдастыру туралы білімнің педагогикалық және әдістемелік саласы деп санайды.

А. Н. Захлебный экологиялық білім беруді жалпы білім беру элементіне жатқызады және оны оқушылардың табиғат пен қоғамның өзара әрекеттесуінің жаңа негіздерін игеруімен байланыстырады.

В.А. Слостенин экологиялық білім білімнің бір бөлігі емес, қазіргі заманғы білімді процестің жаңа мәні мен мақсаты — адамды сақтау мен дамытудың және адамзат өркениетін жалғастырудың бірегей құралы деп санайды.